

Dr Edyta Hadrowicz

AUTOREFERAT

przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych po uzyskaniu
stopnia doktora nauk prawnych

1. Imię i Nazwisko

Edyta Hadrowicz

2. Posiadane dyplomy i stopnie naukowe

W 1999 r. uzyskałam (z wynikiem bardzo dobrym i wysoką średnią ocen) tytuł magistra na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. Pracę magisterską pt. *Prawa i obowiązki wspólników spółki z o.o.*, napisałam pod kierunkiem naukowym prof. dr hab. Huberta Izdebskiego.

W trakcie studiów na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego studiowałam w trybie indywidualnym pod opieką naukową prof. Izdebskiego. Od trzeciego roku studiów otrzymywałam stypendium za bardzo dobre wyniki w nauce.

Fascynacja prawem, a zwłaszcza materią prawa cywilnego, zaowocowała kilka lat później stopniem doktora nauk prawnych w zakresie prawa. Rozprawa doktorska, przyjęta

jednogłośnie uchwałą Rady Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego w marcu 2007 r., dotyczyła wysuwanych w doktrynie prawa po 1989 r. nierzadko spornych koncepcji odnoszących się do jednej z kluczowych instytucji prawa cywilnego i finansowego, instytucji Skarbu Państwa i prób jego nowej konstrukcji prawno-organizacyjnej. Przygotowana pod kierunkiem prof. dr hab. Huberta Izdebskiego bardzo obszerna rozprawa doktorska zatytułowana *Koncepcje instytucji Skarbu Państwa i jego organizacji w latach 1989-1999*, należała w swoim czasie do nielicznych opracowań dotyczących poruszanej w niej problematyki.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych oraz współpracy z instytucjami (działalność *pro bono*)

Zasadniczym obszarem mojej działalności zawodowej była i jest działalność naukowo-badawcza. Za kluczowe w tym zakresie uważam jednak łączenie teorii z praktyką. Od wielu lat zasiadam w organach spółek kapitałowych prawa handlowego oraz świadczę usługi prawne na rzecz podmiotów sektora gospodarczego, sektora publicznego (państwowego) i organizacji *non-profit*.

Od 2000 r. jestem doradcą prawnym w spółkach kapitałowych prawa handlowego, a od 2006r. zasiadam w organach spółek kapitałowych prawa handlowego. W latach 2006–2017 zasiadałam również w organach nadzorczych spółek kapitałowych.

Od 2008 r. jestem związana zawodowo z SWPW w Płocku, gdzie od 2009 r. zostałam zatrudniona jako adiunkt na Wydziale Administracji i wykładowczyni na Wydziale Zarządzania. Prowadzę tam studia stacjonarne I stopnia (do 2015 r.) i studia niestacjonarne pierwszego i drugiego stopnia. Prowadzę również zajęcia dydaktyczne (wykłady, konwersatoria, zajęcia projektowe oraz ćwiczenia) ze studentami studiów magisterskich i licencjackich realizowane za pośrednictwem platformy wirtualnej w trybie kształcenia na odległość. Od 2009 r. prowadzę nieprzerwanie seminaria licencjackie, a od 2010 r. również seminaria magisterskie zarówno na studiach stacjonarnych (do 2015 r.), jak i niestacjonarnych, co łączy się z promotorstwem prac. Występuję na Wydziale Administracji SWPW w Płocku także jako recenzentka prac licencjackich i magisterskich: dotychczas na studiach stacjonarnych pierwszego stopnia oraz niestacjonarnych pierwszego i drugiego

stopnia, a obecnie na studiach niestacjonarnych pierwszego i drugiego stopnia. Ogólnie w latach 2009–2019 byłam promotorką i recenzentką łącznie **około 300 prac licencyjnych i magisterskich.**

W ramach pracy naukowej prowadziłam również zajęcia dydaktyczne w formie studiów podyplomowych w PWSZ w Płocku.

W 2010 r. współredagowałam czasopismo naukowe *Z działalności naukowej Wydziału Administracji, Zeszyty Naukowe*, Płock–Iława, wyd. *Novum*. W 2010–2014 powołana zostałam na stanowisko Pełnomocnika Rektora ds. Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia na Wydziale Administracji SWPW w Płocku. Uczestniczyłam lub nadal uczestniczę w pracach komisji uczelnianych i wydziałowych. W latach 2010–2016 pełniłam funkcję Zastępcy Przewodniczącego Komisji Dyscyplinarnej ds. Studentów SWPW w Płocku, gdzie od 2016 r. jestem członkiem Komisji Dyscyplinarnej ds. Studentów. W latach 2010–2014 byłam członkiem Rady Wydziału Administracji SWPW w Płocku. Od 2016 r. jestem członkiem Rady Wydziału Administracji SWPW w Płocku (Filia w Wyszkanie). W latach 2012–2013 byłam Pełnomocnikiem ds. Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia na Wydziale Administracji SWPW (Filia w Iławie). Od 2014 r. jestem Przewodniczącą Zespołu ds. Oceny Jakości Kształcenia na Wydziale Administracji SWPW w Płocku. W latach 2014–2018 byłam Zastępcą Przewodniczącego Wydziałowej Komisji Stypendialnej dla studentów Wydziału Administracji SWPW w Płocku (Filia w Iławie), gdzie od 2016 r. pełnię funkcję Zastępcy Przewodniczącego Wydziałowej Komisji Wyborczej. W latach 2017–2018 byłam członkiem Wydziałowej Komisji Rekrutacyjnej na rok akademicki 2017/2018. W 2017 r. zostałam powołana na Przewodniczącą Wydziałowej Komisji Stypendialnej dla studentów Wydziału Administracji SWPW w Płocku (Filia w Wyszkanie), której przewodniczę do chwili obecnej. Tam też w 2019 r. powołana zostałam na Rzecznika Dyscyplinarnego do spraw studentów.

W latach 2013–2015 jako ekspertka od spraw stowarzyszeniowych reprezentowałam b. Kancelarię Prezydenta RP w pracach legislacyjnych nad zmianą ustawy – Prawo o stowarzyszeniach, w szczególności w pracach podkomisji i komisji sejmowych oraz senackich nad nowelizacją Prawa o stowarzyszeniach, a także współtworzyłam prezydencki

projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo o stowarzyszeniach oraz niektórych innych ustaw (druk nr 3019).

Od 2015 r. jako ekspertka ds. prawnych i legislacji OFOP współpracuję i reprezentuję, zwłaszcza w pracach legislacyjnych, trzeci sektor, m.in. NGO, Fundacja im. Stefana Batorego, Fundacja im. Roberta Schumana, Akademia Liderów Fundacja dr Bogusława Federa.

Od 2015 r. współpracuję z Kancelarią Prawną *Juris* sp. z o.o., ul. Wiejska 12A, 00-490 Warszawa.

Od 2015 r. współpracuję z Senatem RP, w szczególności w zakresie prac legislacyjnych.

W latach 2015–2018 aktywnie uczestniczyłam w pracach legislacyjnych prowadzonych przez Senat RP nad wzmocnieniem statusu prawnego sołectw.

W latach 2016 –2017 aktywnie uczestniczyłam w pracach legislacyjnych (w szczególności na etapie prac parlamentarnych) nad rządowym projektem ustawy o Narodowym Instytucie Wolności - Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego (druk nr 1713).

Od 2017 r. współpracuję z Sejmem RP w zakresie prac legislacyjnych.

Od 2017 r. – jako ekspertka ds. prawnych i legislacji aktywnie uczestniczę w posiedzeniach Parlamentarnego Zespołu ds. organizacji pozarządowych i ruchów obywatelskich Sejmu RP.

a. Dodatkowe informacje

Jak już wskazywałam w pkt 3, od 2013 r. jako ekspertka ds. prawnych i legislacji reprezentowałam „Zespół ds. rozwiązań finansowych i prawnych w zakresie działalności społecznej i obywatelskiej” w Kancelarii Prezydenta RP; aktywnie uczestniczyłam w pracach parlamentarnych, w szczególności Sejmowej Komisji Polityki Społecznej i Rodziny oraz specjalnie powołanej Podkomisji ds. rozpatrzenia projektu nowelizacji ustawy – Prawo o

stowarzyszeniach. Prace Podkomisji miały m.in. wyjaśnić istotne wątpliwości prawne dotyczące statusu prawnego stowarzyszeń zwykłych jako realnej alternatywy dla stowarzyszeń rejestrowanych wyposażonych przez ustawodawcę w atrybut osobowości prawnej. Wiele rozwiązań normatywnych wprowadzonych w wyniku nowelizacji z dnia 25 września 2015 r. do ustawy – Prawo o stowarzyszeniach jest mojego autorstwa. W szczególności w zakresie regulacji dotyczącej konstrukcji jurydycznej stowarzyszenia zwykłego i jej konsekwencji prawnych, jak również rozwiązań normatywnych odnoszących się do przekształcenia stowarzyszenia zwykłego w stowarzyszenie rejestrowe oraz zmian wprowadzonych co do stowarzyszeń rejestrowych (np. art. 17 ust. 1 i 2 PrStow, art. 21 PrStow).

b. Wyróżnienia, podziękowania

W roku akademickim 2012/2013 r. – zostałam laureatką wyborów „Cool Lecturer” na Wydziale Administracji SWPW w Płocku przyznaną mi przez Parlament Studentów SWPW.

Otrzymałam również podziękowanie b. Kancelarii Prezydenta RP za znaczący wkład w prace legislacyjne nad nowelizacją Prawa o stowarzyszeniach oraz współtworzenie prezydenckiego projektu ustawy z 25.9.2015 r. o zmianie ustawy – Prawo o stowarzyszeniach oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r. poz. 1923).

4. Wykazanie osiągnięcia naukowego wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2018 r. poz. 1789).

Za istotną część dorobku naukowego, będącego osiągnięciem naukowym, w rozumieniu art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki, po uzyskaniu stopnia doktora nauk prawnych w zakresie prawa, uznaję monografię mojego autorstwa:

„Odpowiedzialność członków za zobowiązania stowarzyszenia zwykłego a podmiotowość prawna”, wyd. C.H. Beck, Warszawa 2019, s. 663 + LVIII (718 ss.).

**Recenzent wydawniczy: dr hab. Piotr Tereszkiwicz, Katedra Prawa Cywilnego
WPiA Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie.**

I. Opis przedmiotowej monografii

1.1. Przedmiot analizy

Przedmiotem przedstawionej monografii jest zagadnienie odpowiedzialności majątkowej członków stowarzyszenia zwykłego w kontekście nowego statusu prawnego uproszczonej formy stowarzyszenia. Dokonując wyboru tematu kierowałam się, z jednej strony, praktycznym znaczeniem analizowanej materii, a z drugiej – potrzebą dokładnego omówienia znowelizowanych w 2015 r. przepisów ustawy – Prawo o stowarzyszeniach (ustawa z dnia 25 września 2015 r. o zmianie ustawy – Prawo o stowarzyszeniach oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2015 r. poz. 1923), wprowadzających omawiane zagadnienie do polskiego porządku prawnego. O tym, że jest to w gruncie rzeczy instytucja nowa i znajdująca się w stadium rozwoju, świadczy przede wszystkim brak publikacji ujmujących przedmiotową problematykę w sposób całościowy. Wypowiedzi polskiej doktryny traktujące o odpowiedzialności majątkowej członków stowarzyszenia zwykłego, na tle analogicznej instytucji w doktrynie zagranicznej, są lakoniczne i nie wyczerpują tematu.

O ile wejście w życie nowelizacji prawa stowarzyszeniowego w 2016 r. przyczyniło się do rozwoju badań nad problematyką stowarzyszeniową, to wspomniane zmiany statusu prawnego stowarzyszenia zwykłego uwidocznily zakres problemu odpowiedzialności majątkowej, która – zważywszy na fakt, iż w czasie prac legislacyjnych budziła najwięcej emocji – wymaga odrębnego opracowania. Deficyty w tym zakresie odnoszą się zarówno do nowej konstrukcji jurystycznej stowarzyszenia zwykłego, jak i licznych kwestii szczegółowych, dotyczących zwłaszcza problematyki instytucji odpowiedzialności majątkowej czy też reprezentacji uproszczonej formy stowarzyszenia. Jednocześnie, z uwagi na zawłość zagadnienia, uwarunkowanego przede wszystkim zmianą w 2015 r. przepisów prawa stowarzyszeniowego, niezbędne jest przyjęcie określonej systematyki rozważań. Pozwoli ona na sformułowanie siatki pojęciowej, przystającej do aktualnego stanu prawnego,

oraz w miarę całościowe uwzględnienie bogatego dorobku doktryny i judykatury, a także dojście do ustalenia wykładni odpowiednich unormowań.

Wiele porządków prawnych, w tym również prawo polskie, przewiduje dwa alternatywne rozwiązania dotyczące zaspokajania roszczeń wierzycieli form zrzeszeniowych. Z jednej strony, wierzyciele form zrzeszeniowych mogą dochodzić swoich roszczeń nie tylko od zrzeszenia, lecz także od jego członków (na co aktualnie pozwala w szczególności forma prawna stowarzyszenia zwykłego), z drugiej zaś, w innych przypadkach, prawo zezwala wierzycielom zrzeszenia na zaspokojenie ich roszczeń wyłącznie z jego majątku. Wówczas odpowiedzialność członków majątkiem osobistym za zobowiązania zrzeszenia ma miejsce tylko wyjątkowo. Przykładem formy, która umożliwia członkom wyłączenie osobistej odpowiedzialności, jest stowarzyszenie z wpisem do KRS. Ten dualizm rozwiązań z zakresu odpowiedzialności członków za zobowiązania zrzeszenia na tle współczesnych regulacji prawnych nasuwa pytanie, czy istnieje konieczny związek między osobistą odpowiedzialnością członków za zobowiązania stowarzyszenia zwykłego a jego podmiotowością prawną. Innymi słowy, fundamentalne pytanie dotyczy tego, czy istnieje zależność między osobistą odpowiedzialnością członków a podmiotowością prawną stowarzyszenia zwykłego.

Celem przedmiotowej monografii jest więc rozstrzygnięcie – po przeprowadzeniu analizy z punktu widzenia modelu tzw. ułomnej osoby prawnej wytworzonego przez polskie prawo cywilne – czy i w jakim zakresie status ten (również na tle porównania z wybranymi europejskimi porządkami prawnymi) znajduje zastosowanie do obecnej konstrukcji prawnej stowarzyszenia zwykłego. Chodzi tu zwłaszcza o odpowiedzialność majątkową członków stowarzyszenia zwykłego za jego zobowiązania względem osób trzecich, a także o reprezentację stowarzyszenia zwykłego przez przedstawiciela ustawowego lub fakultatywny zarząd. Opracowanie to wpisuje się w prowadzone od lat przez mnie badania nad dotychczas sporną problematyką podmiotowości prawnej stowarzyszenia zwykłego w Polsce. Jednocześnie u podstaw tej analizy leży założenie, iż ustawodawca w trosce o należyłą jakość stanowienia prawa stowarzyszeniowego powinien umożliwiać uproszczonym formom partycypacji społecznej – dbając zarazem o rozwój idei demokratycznego państwa prawnego – aktywny ich udział w obrocie powszechnym, również w aspekcie zwiększenia wiarygodności względem osób trzecich (wierzycieli).

Z realnym funkcjonowaniem stowarzyszenia zwykłego koresponduje problematyka jego podmiotowości prawnej i jej konsekwencji prawnych. Wydaje się bowiem, że w znowelizowanych przepisach prawnych problem odpowiedzialności członków stowarzyszenia zwykłego, zwłaszcza w zakresie przesłanki odpowiedzialności subsydiarnej, nie został jeszcze w pełni rozwiązany. W celu poprawy obecnej sytuacji rozważam kolejne zmiany w tym zakresie przez położenie większego nacisku na dalsze doprecyzowanie statusu prawnego stowarzyszenia zwykłego, zwłaszcza w aspekcie odpowiedzialności samego stowarzyszenia zwykłego i jego członków za zobowiązania względem osób trzecich, a także bliższe określenie zasad reprezentacji stowarzyszenia zwykłego.

W ramach analizy rozstrzygam również relację między konstrukcją ułomnej osoby prawnej a nową konstrukcją prawną stowarzyszenia zwykłego. Jej określenie ma pierwszorzędne znaczenie dla ustalenia, czy i w jakim zakresie konstrukcja normatywna ułomnych osób prawnych może znaleźć zastosowanie do stowarzyszenia zwykłego. Nie sposób bowiem rozważać *de lege lata* odpowiedzialności majątkowej członków stowarzyszenia zwykłego, o której stanowi art. 40 ust. 1b i 1c PrStow, bez jednoczesnego ukazania zmian, kierunku tych zmian oraz uwarunkowań, w jakich kształtowały się poglądy na temat podmiotowości prawnej i jej konsekwencji.

W toku badania instytucji stowarzyszenia zwykłego rozstrzygnąć należało również kwestię relacji między ułomną osobą prawną a uproszczoną formą stowarzyszenia. Pojęcie tzw. zdolności prawnej i samo jej „przyznanie” jest jednym z najbardziej dyskusyjnych w dogmatyce prawa cywilnego, a wyjaśnienie go wydaje się istotne w toku charakteryzowania istoty podmiotowości prawnej stowarzyszenia zwykłego. Lektura bogatej literatury przedmiotu pozwala stwierdzić, że definicje istotnych pojęć były i są budowane niejednokrotnie wtórnie, tj. według z góry założonej tezy o tym, czy dana jednostka organizacyjna spełnia, czy też nie spełnia normatywnie określone przesłanki umożliwiające zaliczenie jej do danej kategorii podmiotów. Tutaj właśnie upatrywać należy zasadniczego powodu nieporozumień rodzących się na tle podmiotowości prawnej w ogólności, do czego wypadnie jeszcze niejednokrotnie powrócić.

Następnie badaniu poddano przesłanki podmiotowe i przedmiotowe niezbędne dla uzyskania statusu ułomnych osób prawnych, a to w celu wyjaśnienia, jak mają się one do konstrukcji prawnej stowarzyszenia zwykłego na gruncie znowelizowanej ustawy – Prawo o stowarzyszeniach. W szczególności poddano rozstrzygnięciu kwestie zamkniętego lub otwartego charakteru katalogu atrybutów ułomnych osób prawnych, ze szczególnym naciskiem na przypadek kontrowersyjnego dotychczas w tym zakresie stowarzyszenia zwykłego. Odnośnie do jego podmiotowości prawnej toczył się do niedawna spór i w doktrynie, i w judykaturze. W postanowieniu z dnia 16 kwietnia 2015 r. (I CSK 396/14, *Legalis*), Sąd Najwyższy stwierdził brak jego zdolności prawnej i statusu organizacji pozarządowej. W toku analizy przesłanek podmiotowości prawnej stowarzyszenia zwykłego badam problem budzący w czasie prac legislacyjnych nad ustawą – Prawo o stowarzyszeniach¹ najwięcej emocji, czyli odpowiedzialności subsydiarnej uproszczonej formy partycypacji społecznej w rozumieniu art. 40 ust. 1b i 1c PrStow.

Wreszcie w ramach pełnego zbadania określonej problematyki tzw. subsydiarnej odpowiedzialności członków stowarzyszenia zwykłego wobec jego wierzycieli w razie bezskuteczności egzekucji z majątku stowarzyszenia zwykłego kluczowe znaczenie miało rozstrzygnięcie o charakterze prawnym tej instytucji, a w konsekwencji – o zgodności polskiego rozwiązania ustawowego z rozwiązaniami zagranicznych porządków prawnych. Może to znacznie ułatwić wskazanie mankamentów polskich rozwiązań. Doświadczenia innych państw pozwalają na zaproponowanie rozwiązań, których recepcja mogłaby w razie potrzeby zostać dokonana wraz z ewentualnymi zmianami legislacyjnymi.

Nieco odmienne przyczyny leżą u podstaw objęcia analizą bloku zagadnień związanych z reprezentacją stowarzyszenia zwykłego. Z tej przyczyny zdecydowano się na wyodrębnienie osobnej linii problemowej dotyczącej aspektów reprezentatywności i oceny aktualnego stanu prawnego w zakresie organizowania społeczeństwa obywatelskiego w formie stowarzyszenia zwykłego. W szczególności rozstrzygnięto kwestię znaczenia regulacji reprezentacji w normach prawnych zasadniczo o charakterze dyspozytywnym, a także relację odpowiedzialności stowarzyszenia zwykłego i jego członków. Wyjaśniono również, czy

---

¹ Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r. poz. 713 – dalej: PrStow).

obecna regulacja podmiotowości prawnej stowarzyszenia zwykłego jest w tym zakresie kompletna, czy też wymaga, w toku dalszych prac legislacyjnych, uzupełnienia samej ustawy, względnie czy wystarczające są – odpowiednio zastosowane – przepisy Kodeksu cywilnego.

W tym kontekście szczególnie interesująca jest kwestia, czy i w jaki sposób reguły Kodeksu cywilnego dotyczące ułomnych osób prawnych, zwłaszcza odpowiedzialności i reprezentacji, znajdują zastosowanie w odniesieniu do wprowadzonej obecnie przez ustawodawcę nowej konstrukcji jurystycznej stowarzyszenia zwykłego.

W ramach analizy bloku zagadnień odnoszących się do nieważności aktów reprezentacji kluczowe znaczenie należy przypisać ustawowemu rozstrzygnięciu konsekwencji w zakresie reprezentacji stowarzyszenia zwykłego przez osoby, o których stanowi art. 41a ust. 1 PrStow, z naruszeniem zasad reprezentacji. Jest to zagadnienie o podstawowym znaczeniu dla oceny wszelkich działań reprezentantów ułomnych osób prawnych, co do którego toczy się spór w doktrynie. W toku analizy została zatem rozważona potrzeba wprowadzenia zmian w PrStow w kierunku umożliwienia *expressis verbis* potwierdzania czynności dokonanych z naruszeniem zasad reprezentacji.

W końcu rozważono potrzebę zmian redakcyjnych PrStow w zakresie materii analizowanej w niniejszej pracy. Założenie ukazania istoty zagadnienia odpowiedzialności majątkowej członków stowarzyszenia zwykłego w kontekście jego podmiotowości prawnej na gruncie prawa stowarzyszeniowego jest, w mojej ocenie, konieczne dla osiągnięcia zamierzonego celu, tj. określenia wzajemnych relacji między tymi dwiema instytucjami na kanwie obowiązującego stanu prawnego (wnioski *de lege lata*) i postulatów *de lege ferenda*.

1.2. Przesłanki podjęcia analizy

Mając na względzie przedmiotowy kontekst rozważań, przesłanki, które przesądziły o wyborze zagadnienia odpowiedzialności majątkowej członków stowarzyszenia zwykłego w kontekście jego podmiotowości prawnej jako problemu badawczego, można podzielić na trzy grupy.

Po pierwsze, kwestia odpowiedzialności za zobowiązania majątkowe względem osób trzecich w kontekście podmiotowości prawnej sama w sobie jest zagadnieniem istotnym i interesującym. Tak ujęty problem badawczy zawiera w sobie zagadnienia dające się wyrazić w pytaniu: na ile nowa formuła prawna stowarzyszenia zwykłego wpływa na kwestię odpowiedzialności majątkowej jego samego oraz jego członków. Kolejne pytanie to: jaki jest zakres tej odpowiedzialności, rozumianej jako kluczowa cecha trzeciej kategorii podmiotów prawa cywilnego. Odpowiedź będzie miała istotne znaczenie praktyczne, porządkując zasady odpowiedzialności w świetle nowej formuły prawnej stowarzyszenia zwykłego.

Po drugie, analiza instytucji odpowiedzialności cywilnoprawnej objąć też musi ważne zagadnienie teoretyczne, tj. problem podmiotowości prawnej stowarzyszenia zwykłego. Warte zbadania są zwłaszcza powiązania pojęciowe oraz zależności o charakterze konstrukcyjnym zachodzące między odpowiedzialnością majątkową a podmiotowością prawną stowarzyszenia zwykłego. Kwestią zasadniczą w tak zarysowanej perspektywie badawczej jest próba rozstrzygnięcia, czy podmiotowość prawna stowarzyszenia zwykłego wpływa na odpowiedzialność majątkową jego samego oraz jego członków. Innymi słowy, czy prawdziwe jest twierdzenie, że subsydiarna odpowiedzialność członków za zobowiązania stowarzyszenia zwykłego stanowi immanentny element jego konstrukcji jurystycznej. Problemu osobistej odpowiedzialności członków stowarzyszenia zwykłego nie można bowiem, w mojej ocenie, wyraźnie oddzielić od podmiotowości prawnej stowarzyszenia zwykłego, choć zgodzić należy się z tezą, iż wyłączenie odpowiedzialności osobistej członków ułomnych osób prawnych nie stanowi koniecznego skutku utraty podmiotowości prawnej jednostek organizacyjnych, o których mowa w art. 33¹ § 1 KC (por. art. 13 KSH).

Po trzecie, aspekt ze sfery legislacji, polegający na zdiagnozowaniu konwergencji metod regulacji w obszarze analizowanej materii, upoważnia do teoretycznego opracowania zagadnienia odpowiedzialności majątkowej stowarzyszenia zwykłego, które jest zagadnieniem teoretycznym interdyscyplinarnym, zarówno z dziedziny prawa stowarzyszeniowego (administracyjnego), jak i prawa cywilnego. W tym zakresie głównym celem jest próba wyjaśnienia konstrukcji odpowiedzialności cywilnoprawnej i jej kryteriów w aspekcie nowego statusu prawnego stowarzyszenia zwykłego. Założeniu temu podporządkowana jest próba określenia istoty odpowiedzialności majątkowej członków, o

której statuuje art. 40 ust. 1b i 1c PrStow w zw. z art. 33¹ § 2 KC, jako szczególnego atrybutu trzeciej kategorii podmiotów prawa.

1.3. Ograniczenia w zakresie przedmiotu analizy

Aby zachować spójność rozważań, analizę zakreślonych wyżej zagadnień ograniczono jedynie do instytucji stowarzyszenia zwykłego w rozumieniu PrStow. Z jednej strony, dla postawienia wniosków o charakterze wspólnym dla instytucji ułomnych osób prawnych i stowarzyszenia zwykłego (takich jak wnioski co do charakteru prawnego), powoływanie i analiza przykładów dotyczących innych ułomnych osób prawnych (w szczególności spółek osobowych) stanowiłyby zbędne *superfluum*, z drugiej natomiast, gdzie instytucje prawa ułomnych osób prawnych i stowarzyszeń zwykłych uregulowane są odmiennie, konieczna byłaby dogłębna analiza wykraczająca poza ramy niniejszej pracy. Wywód mój nie objął również problematyki stowarzyszenia rejestrowego.

Poza tym, ze względu na rozmiary przedmiotowej monografii nie objęła ona zasadniczo problematyki odpowiedzialności deliktowej, a także innych rodzajów odpowiedzialności prawnej. Ograniczone ramy zadecydowały o skondensowaniu pola badawczego do odpowiedzialności majątkowej członków stowarzyszenia zwykłego. Zawężenie analizy do odpowiedzialności majątkowej nie oznacza jej marginalizacji. Zasluguje ona bowiem, jak należy sądzić, na odrębne opracowanie o charakterze monograficznym. W rezultacie zagadnienia te zostały w pracy pominięte, względnie są poruszane zdawkowo, o ile odnoszą się do ogólnych zagadnień odpowiedzialności majątkowej członków stowarzyszenia zwykłego, o których statuuje art. 40 ust. 1b i 1c PrStow. Wyjątek stanowią w tym zakresie rozważania poświęcone problematyce odpowiedzialności członków za zobowiązania podatkowe stowarzyszenia zwykłego. Przepisy te, związane z obecną redakcją art. 116a OrdPU, nie są dostosowane do specyfiki odpowiedzialności stowarzyszenia zwykłego jako ułomnej osoby prawnej. Konstrukcja tego zabiegu legislacyjnego, *stricte* nowatorska, odbiega w sposób zasadniczy od konstrukcji uregulowanej odpowiedzialności za zaległości podatkowe modelowych przykładów ułomnych osób prawnych, o których stanowi art. 115 OrdPU, co w konsekwencji uzasadnia potrzebę zajęcia stanowiska co do tego aspektu materii.

Wydaje się, że powyższe uwagi są niezbędne także do bliższego określenia przedmiotu pracy. Tego zadania nie spełnia bowiem w sposób jednoznaczny jej tytuł pracy, w którym musiałam zastosować termin treściowo jednoznaczny. Sama nazwa „odpowiedzialność cywilna” wskazuje jedynie, że chodzi o instytucję uregulowaną przepisami prawa cywilnego. Tymczasem w licznych aktach normatywnych zaliczanych do różnych dziedzin prawa, jak np. w prawie stowarzyszeniowym, ustawodawca modyfikuje zasady odpowiedzialności, bądź nawiązuje w szerszym lub większym zakresie do konstrukcji cywilnoprawnych. Wątpliwości nasuwają zatem sytuacje, gdy ustawa szczególna, np. z zakresu prawa stowarzyszeniowego, uregulowała kwestie dotyczące odpowiedzialności w sposób nieco odmienny od zasad wyrażonych w przepisach materialnego prawa cywilnego. Nasuwa to pytanie, czy zmodyfikowane w ten sposób na gruncie prawa stowarzyszeniowego zasady odpowiedzialności mogą być podciągnięte pod kategorię „odpowiedzialności cywilnej”. Moim zdaniem i takiej odpowiedzialności trudno odmówić cech odpowiedzialności cywilnej, jakkolwiek nie opiera się ona wyłącznie na przepisach prawa cywilnego. Ergo mówiąc o „odpowiedzialności” jako pojęciu języka prawniczego, uwzględniona została przede wszystkim terminologia stosowana w przepisach prawa stowarzyszeniowego, aczkolwiek miano na myśli odpowiedzialność majątkową.

1.4. Zastosowane metody badawcze

Podstawową metodą badawczą zastosowaną w niniejszej monografii jest metoda dogmatyczna, zmierzająca do udzielenia odpowiedzi *quid iuris*:

a) jak na gruncie przepisów polskiego prawa i w ramach jego ewolucji – w drodze wykładni tekstów ustawowych, konceptualizacji, porządkowania, usuwania sprzeczności i zapewniania luk – można rozumieć i przedstawiać problematykę odpowiedzialności majątkowej stowarzyszenia zwykłego i jego członków;

b) co w tej mierze statuuje znowelizowane w 2015 r. prawo stowarzyszeniowe;

c) jaka w przedmiotowym zakresie jest kompatybilność instytucji, treści ogólnych zasad podmiotowości, odpowiedzialności i szczegółowych rozwiązań obowiązującego w tym obszarze polskiego porządku prawnego.

Innymi słowy, rozwiązania prawne normujące przedmiotowe zagadnienia analizowane są w ramach instytucji stowarzyszenia zwykłego, z zachowanym kontekstem Prawa o

stowarzyszeniach oraz przy uwzględnieniu zasady pomocniczego stosowania regulacji Kodeksu cywilnego w zakresie luki w przepisach PrStow.

Ze względu na charakter problematyki posłużono się również metodą analizy prawno-porównawczej reprezentatywnych obcych systemów prawnych. Z uwagi bowiem na to, że upodmiotowienie form stowarzyszeniowych jest dziś aksjomatem europejskiej tożsamości ustrojowej, należało także przeprowadzić analizę europejskich modeli teoretycznych, przedstawić prawnomiędzynarodowe umocowanie tendencji ujednociania form stowarzyszeniowych w Europie oraz analizę rozwiązań prawnych w przedmiocie odpowiedzialności majątkowej w wybranych państwach Europy.

Instytucje prawa polskiego w zakresie odpowiedzialności majątkowej stowarzyszenia zwykłego i jego członków za zobowiązania względem osób trzecich zestawiono w tym kontekście z analogicznymi lub zbliżonymi instytucjami występującymi w wybranych porządkach prawnych krajów europejskich, tradycyjnie uważanych za modelowe, tj. m.in. z niemieckim i francuskim, jak również w systemach, w których ów aspekt regulowany jest nieco odmiennie. W ramach szczegółowej analizy zagadnień, co do których regulacje obce są analogiczne lub bardzo zbliżone, powołano również orzecznictwo i poglądy doktryny. W tym zakresie istotne znaczenie mają odniesienia do dorobku doktryny i orzecznictwa na gruncie prawa spółek (zwłaszcza modelowego wzorca spółki osobowej prawa handlowego, tj. spółki jawnej), w którym instytucje ogólne i szczegółowe w przedmiocie dotyczącym odpowiedzialności cywilnoprawnej za zobowiązania względem osób trzecich ułomnych osób prawnych są dobrze znane.

Zastosowanie metody komparatystycznej w badaniach prawoznawczych jest jedynie tłem dla przedmiotu analizowanej materii w takim zakresie, w jakim pozwala rozstrzygnąć kwestie dyskusyjne i sporne na gruncie prawa polskiego. Choć bowiem we wszystkich systemach prawnych uwzględnionych w badaniu komparatystycznym istnieją instrumenty pozwalające na pociągnięcie do odpowiedzialności członków za zobowiązania stowarzyszenia zwykłego, to różnią się one niekiedy w sposób istotny. Celem zastosowanej metody prawno-porównawczej nie jest przy tym tylko opis obcych systemów prawnych, lecz również dostrzeżenie na ich tle specyfiki polskiej regulacji, co okazało się niezbędne do

przedstawienia propozycji *de lege ferenda*, które starają się uwzględnić doświadczenia obcych systemów prawnych.

Nie bez znaczenia dla układu pracy pozostaje okoliczność, że monografia oparta jest także na metodzie indukcyjnej. Jest ona podstawą analizy materiału jurydycznego oraz konstruowania wniosków *de lege lata* i *de lege ferenda*, a także propozycji wykładni i proponowanych kierunków zmian legislacyjnych w zakresie regulacji odpowiedzialności członków za zobowiązania stowarzyszenia zwykłego. Tym samym część ogólna monografii poprzedza tzw. część szczególną.

1.5. Konkluzje

Monografia jest kolejną pozycją omawiającą problematykę stowarzyszeń zwykłych. Dotychczas, ukazała się książka mojego autorstwa, zatytułowana „*Stowarzyszenie zwykłe w polskich warunkach prawnych*”, Toruń 2014, wyd. Adam Marszałek. Opracowanie niniejsze poświęcone problematyce odpowiedzialności majątkowej członków stowarzyszenia zwykłego w kontekście jego podmiotowości prawnej jest w pewnym sensie dopełnieniem badań w analizowanym obszarze. Stanowi najobszerniejsze i najbardziej kompleksowe oraz pierwsze na rynku wydawniczym studium trudnego zagadnienia. O tym, że jest to instytucja nowa i znajdująca się w stadium rozwoju, świadczy przede wszystkim brak publikacji ujmujących przedmiotową problematykę w sposób całościowy.

Jak się wydaje, podstawową korzyścią wynikającą z moich rozważań jest zaprezentowanie skomplikowanej problematyki podmiotowości prawnej stowarzyszenia zwykłego, zwłaszcza na tle zmian legislacyjnych dotyczących odpowiedzialności członków za zobowiązania majątkowe stowarzyszenia zwykłego względem osób trzecich, a także przedstawienie w tym zakresie postulatów *de lege ferenda*. Wydaje mi się jednak, że nie trzeba ograniczać przedmiotowych wniosków do analizy zaprezentowanej w rozdziałach wcześniejszych niniejszej monografii, ale zasadne jest formułować konkluzje również w oparciu o treść wcześniejszej monografii przywołanej na wstępie, która w czasie prac legislacyjnych nad zmianą PrStow w zakresie zgłoszonych tam postulatów *de lege ferenda* przyczyniła się do wypracowania obecnej konstrukcji jurydycznej stowarzyszenia zwykłego.

Za powyższym przemawia również fakt, iż po pierwsze rozważania bogate są w odwołania do monografii wcześniejszej, napisanej zasadniczo w trybie postulatów *de lege ferenda*, po wtóre, dopiero obie monografie składają się na całościowe opracowanie złożonej problematyki podmiotowości prawnej stowarzyszenia zwykłego i jej konsekwencji w zakresie analizowanej odpowiedzialności majątkowej członków stowarzyszenia.

Monografia ta jest w rezultacie ostatnim stadium, kompletującym całość moich badań nad przedmiotowymi zagadnieniami. Można też zasadnie stwierdzić, że konstrukcja przyjętej aktualnie uproszczonej formy stowarzyszenia jest spośród omawianych dotychczas instytucji ułomnych osób prawnych najciekawsza i zarazem najtrudniejsza do opracowania. Trudności te wynikają, jak należy sądzić, z kilku przynajmniej przyczyn:

1) przyjęta w stosunku do stowarzyszenia zwykłego konstrukcja ułomnej osoby prawnej wprowadza jednocześnie szereg modyfikacji, które na tle uregulowań dotyczących trzeciej kategorii podmiotów prawa mają charakter wyjątkowy i *stricte* nowatorski;

2) powoduje to zacieranie się różnic między konstrukcją stowarzyszenia zarejestrowanego jako osoby prawnej a aktualną konstrukcją stowarzyszenia zwykłego (niezarejestrowanego) jako ułomnej osoby prawnej. Warto jednak pamiętać, że *ratio legis* wprowadzenia w art. 33¹ KC podmiotowości prawnej jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej to przyjęcie założenia, iż jest to trzecia kategoria podmiotowa – nieprzeciwstawna osobom fizycznym i osobom prawnym, ale je uzupełniająca;

3) wspomniana interwencja ustawodawcy niweluje dotychczasowe wątpliwości interpretacyjne dotyczące przede wszystkim modelu odpowiedzialności za zobowiązania. Innymi słowy, literalne brzmienie art. 40 ust. 1 i 1c PrStow nie pozostawia wątpliwości co do zakresu odpowiedzialności majątkowej członków stowarzyszenia zwykłego, która wtórnie (posiłkowo) powstaje z chwilą, gdy egzekucja z majątku stowarzyszenia zwykłego okazała się bezskuteczna;

4) w kontekście uwag zawartych w pkt 3 wciąż jednak pozostaje w mocy pytanie, czy ewentualne przyznanie osobowości prawnej stowarzyszeniu zwykłemu rozwiązałoby wszelkie spory doktrynalne dotyczące jego natury prawnej i jej konsekwencji. Zwrócić należy uwagę, że zakres podmiotowości prawnej stowarzyszenia zwykłego jest skorelowany z zakresem odpowiedzialności członków za jego zobowiązania. Im większy jest zakres odpowiedzialności członków, tym mniejszy jest zakres podmiotowości prawnej stowarzyszenia zwykłego. Ustawowa subsydiarność odpowiedzialności członków

stowarzyszenia zwykłego stanowi bowiem wyraz własnej podmiotowości stowarzyszenia zwykłego, które jest dłużnikiem głównym. Akcentując różnice między osobowością prawną stowarzyszenia a zdolnością prawną stowarzyszenia zwykłego, wskazać jednocześnie trzeba, że oprócz osobistej odpowiedzialności członków występują również inne cechy stowarzyszenia zwykłego ilustrujące stopień zależności jego bytu prawnego od jego członków. Przykładowo, w znowelizowanym prawie stowarzyszeniowym uchwała o przekształceniu stowarzyszenia zwykłego w stowarzyszenie wymaga jednomyślności (zgody) wszystkich członków stowarzyszenia zwykłego (art. 42a ust. 2 PrStow). Nie ulega więc wątpliwości, że stopień związania losu stowarzyszenia zwykłego z losem członków jest znaczny. Zaś osobowości prawnej stowarzyszenia zarejestrowanego nie można utożsamiać ze zdolnością prawną stowarzyszenia zwykłego. Zdolność prawna stowarzyszenia zwykłego nie jest bowiem całkowicie wyodrębniona od osobowości członków z uwagi na osobistą odpowiedzialność tych ostatnich za zobowiązania stowarzyszenia.

Zagadnienie odpowiedzialności członków za zobowiązania majątkowe stowarzyszenia zwykłego, tradycyjnie uważane za jedno z fundamentalnych zagadnień w prawie stowarzyszeniowym, systematycznie należy do problematyki stosunku pomiędzy stowarzyszeniem zwykłym a członkami. Ujmując to zagadnienie ze wskazanej perspektywy, należy uznać, że przedmiotowe opracowanie wydaje się cenne przede wszystkim z uwagi na fakt, że materia ta nie doczekała się do tej pory całościowej monografii, a także dlatego, że w ogóle brak opracowania obejmującego tę problematykę w aspekcie podmiotowości prawnej stowarzyszenia zwykłego. Jak wcześniej wskazano, w czasie prac legislacyjnych nad PrStow kontrowersyjna okazała się być już sama konstrukcja normatywna stowarzyszenia zwykłego, a w szczególności w zakresie akcesoryjności zobowiązania członków w stosunku do zobowiązań majątkowych stowarzyszenia zwykłego.

Zaproponowane w tej monografii rozwiązania wydają się najbardziej przystawać do potrzeb obrotu powszechnego ze względu choćby na wyartykułowanie najważniejszych aspektów analizowanej materii, stanowiących *de facto* konsekwencję przyjęcia w odniesieniu do stowarzyszenia zwykłego konstrukcji ułomnej osoby prawnej. Teoretyczne zalety obecnej regulacji wynikają przede wszystkim z tego, że pozwala ona na umieszczenie złożonej problematyki statusu prawnego stowarzyszenia zwykłego w ramach wyczerpującej i spójnej systematyki.

Trudno dziś przecenić rangę i znaczenie regulacji normatywnej tej materii, która w porównaniu z poprzednim stanem prawnym stworzyła w zakresie reprezentacji i prowadzenia spraw stowarzyszenia zwykłego, względnie przejrzyste prawo. Z drugiej strony, dotychczasowe doświadczenia pokazują, że nie ma ustawy „idealnej” na każdą sytuację. Idea wprowadzenia nowych regulacji prawnych zawsze stawia zarówno przed politykami, jak i ustawodawcą dwa zadania: konieczność ustosunkowania się do dotychczasowego stanu prawnego oraz sformułowania jasnej i precyzyjnej koncepcji opartej na względnie jednolitej aksjologii. Nie jest to jednak zależność prosta, czego przykładem jest analizowana kwestia odpowiedzialności członków stowarzyszenia zwykłego czy też podnoszona w jej ramach m.in. problematyka reprezentacji i prowadzenia spraw stowarzyszenia, zwłaszcza w aspekcie dotyczącym wyrażenia zgody i udzielenia pełnomocnictwa na dokonywanie czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu przez wszystkich członków stowarzyszenia zwykłego. Zatem, w mojej opinii, przedmiotowa problematyka powinna być oceniana przez pryzmat celowości i operatywności określonych rozwiązań prawnych, jak przykładowo wprowadzona zasada samodzielnej reprezentacji stowarzyszenia zwykłego przez reprezentującego je przedstawiciela (względnie jednoosobowy zarząd). Stanowi to konsekwencję przyjętej obecnie konstrukcji prawnej i funkcji stowarzyszenia zwykłego w obrocie powszechnym. Z jednej strony ułatwia to prowadzenie tej formy partycypacji społecznej, z drugiej zaś – zwiększa bezpieczeństwo obrotu. Potencjalni kontrahenci mogą bowiem działać w zaufaniu do stowarzyszenia zwykłego, które obecnie legitymuje się statusem tzw. ułomnej osoby prawnej. To z kolei daje asumpt do stwierdzenia, iż rozwiązania przyjęte w wyniku nowelizacji z 2015 r. niewątpliwie uznać trzeba za postęp w stosunku do poprzedniego stanu prawnego, nie jest to jednak postęp zasadniczy. Po pierwsze, w aktualnym stanie prawnym dotyczącym reprezentacji stowarzyszenia zwykłego przedmiotowa ustawa wciąż nie zawiera regulacji pozwalającej należycie zabezpieczyć interesy osób trzecich (wierzycieli), która stanowiłaby, że prawa przedstawiciela reprezentującego stowarzyszenie zwykłe (członka/członków zarządu) nie można ograniczyć ze skutkiem prawnym wobec osób trzecich. Po drugie, nie określono doniosłych dla realizacji zasady bezpieczeństwa i pewności obrotu skutków dokonywania czynności prawnych wymagających zgody wszystkich członków stowarzyszenia i pełnomocnictwa w zależności od tego, czy umocowanie takie wynika z ustawy, czy z postanowień regulaminu. Ze względów celowościowych i pragmatycznych należałoby zatem zgłosić postulat *de lege ferenda*

uregulowania tej kwestii *expressis verbis*. Uzasadnienia dla takiego stanowiska można też szukać w analogii do regulacji przepisów KSH.

Stąd uważam, że dzisiejsza regulacja Prawa o stowarzyszeniach zmienia się powoli i z trudem, pozostając niejako w tyle za rzeczywistym rozwojem aktywności stowarzyszeniowych. Aby proces ten stymulować lub przynajmniej nie tłumić, regulacje prawne powinny wychodzić temu naprzeciw. Nie sugeruję przy tym, że proponowane kierunki zmian są łatwe do zrealizowania, a już na pewno nie to, że przyniosą one natychmiastowy skutek. Sądzę jednak, że w dłuższej perspektywie tędy właśnie wiedzie droga do autentycznej odnowy i umacniania się społeczeństwa obywatelskiego w Polsce. W konsekwencji od ustawodawcy będzie zależało to, czy pójdzie wystarczająco „daleko” w poszukiwaniu nowych rozwiązań prawnych, które zapewnią optymalną realizację założonych w analizowanej materii celów. Nie oznacza to bynajmniej, aby uzasadniony był postulat wzywający prawodawcę do szczegółowego wypowiedzania się w każdej wątpliwej kwestii. Na tym polu trzeba raczej wciąż szukać rozsądnego kompromisu, zwłaszcza że nie trudno zauważyć, iż na tym nie kończy się katalog podnoszonych w rozprawie zagadnień spornych, co do których przez całe lata nie udało się osiągnąć konsensusu.

Konkludując, pragnę stwierdzić, że postawione w niniejszej rozprawie tezy naukowe zostały udowodnione z wykorzystaniem obszernych materiałów źródłowych, w tym także materiałów niepowoływanych wcześniej w doktrynie, jak również doświadczenia nabytego w czasie prac nad nowelizacją PrStow z 2015 r. Co istotne, nigdy dotąd w literaturze przedmiotu problematyka odpowiedzialności członków stowarzyszenia zwykłego w kontekście podmiotowości prawnej uproszczonej formy stowarzyszenia nie stanowiła przedmiotu analizy oraz nie była rozpatrywana przez pryzmat zmian ustawodawczych dokonanych wspomnianą ustawą nowelizacyjną, obejmujących nie tylko efekt finalny obowiązujących w tym zakresie przepisów prawa, ale przede wszystkim odwołujących się do etapu legislacji wespół z towarzyszącymi mu opiniami, uzasadnieniami projektów oraz przebiegiem posiedzeń komisji sejmowych, odpowiedzialnych za ostateczny kształt prawa stowarzyszeniowego. Nigdy wcześniej nie skonfrontowano też w sposób całościowy dorobku doktryny i judykatury, powstałego na gruncie problematyki statusu prawnego stowarzyszenia zwykłego jako podmiotu prawa ani też nie badano go w kontekście – ujętych równie całościowo – zmian zachodzących w katalogu podmiotów polskiego prawa cywilnego.

1.6. Omówienie wykorzystania monografii

Przedstawiona monografia, jak wskazywałam w pkt 1.5. wpisuje się w prowadzone przeze mnie od wielu lat badania nad dotychczas sporną problematyką podmiotowości prawnej stowarzyszenia zwykłego w Polsce oraz stanowi rezultat gruntownych przemyśleń co do poglądów i argumentów formułowanych w zakresie analizowanej problematyki. Jest ona także ostatnim stadium, składającym się na całość moich refleksji nad problematyką stowarzyszeń zwykłych, zwłaszcza w aspekcie konstrukcji jurystycznej uproszczonej formy partycypacji społecznej.

Monografia może być źródłem wiedzy oraz służyć pomocą wszystkim praktykom, zwłaszcza adwokatom i radcom prawnym prowadzącym tego rodzaju sprawy, czy to w imieniu wierzycieli stowarzyszenia zwykłego, czy też jego reprezentantów. Pozwoli ona na wzbogacenie stosowanej przez nich argumentacji oraz dokładne zrozumienie zasad działania analizowanej instytucji prawnej. Może być przydatna również dla aplikantów zawodów prawniczych i studentów prawa oraz osób aktywnych w sferze społeczeństwa obywatelskiego – „trzeciego sektora”. Poza tym stanowi fundamentalne opracowanie teoretyczne kwestii odpowiedzialności majątkowej członków stowarzyszenia zwykłego wobec jego wierzycieli, dzięki czemu może być inspiracją oraz materiałem poznawczym dla badaczy prawa cywilnego i stowarzyszeniowego, jak również dla ustawodawcy w szczególności w zakresie postulatów *de lege ferenda*. Podobną rolę spełniła zresztą poprzednia moja monografia (*Stowarzyszenie zwykłe w polskim systemie prawnym*, Toruń 2014, wyd. Adam Marszałek), która w zakresie zgłoszonych tam postulatów *de lege ferenda* oraz ocen wywarła pewien wpływ na rozwiązania normatywne przyjęte w prezydenckim projekcie ustawy z dnia 25 września 2015 r. o zmianie ustawy – Prawo o stowarzyszeniach oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r. poz. 1923).

5. Informacja o pozostałych osiągnięciach naukowo-dydaktycznych

I. Zainteresowania w sferze naukowo-dydaktycznej

Od początku pracy swoje poszukiwania naukowe koncentruję, przede wszystkim, w obszarze prawa cywilnego materialnego i kwestii bezpośrednio z tym obszarem wiedzy związanych z jednej strony oraz prawa administracyjnego, w szczególności w zakresie prawa stowarzyszeniowego i problematyki samorządu terytorialnego z drugiej strony, starając się wiązać ze sobą obydwie te materie.

II. Opis osiągnięć naukowych po uzyskaniu stopnia doktora nauk prawnych

Jestem autorką **trzech monografii**. Pierwsza, zatytułowana *Instytucja ułomnych osób prawnych*, wyd. *Novum*, Płock 2011 (430 ss.) poświęcona została problematyce podmiotowego statusu prawnego „ułomnych osób prawnych”, tj. takich jednostek organizacyjnych, które nie posiadają osobowości prawnej, lecz są do osób prawnych zbliżone, bowiem ustawodawca przyznaje im przymiot zdolności prawnej, a obecnie nakazuje także stosować do nich odpowiednio przepisy dotyczące osób prawnych. Podejmując próbę syntetycznego ujęcia całości przedmiotowej problematyki, starałam się zwrócić uwagę na zagadnienia, które nie zostały – moim zdaniem – w sposób wystarczający wyartykułowane dotychczas w warstwie ogólnoteoretycznej w literaturze przedmiotu, jak np. status prawny stowarzyszenia zwykłego. Wartość jednakże, jaką dla nauki ma otwarta wymiana poglądów i ścieranie się różnych racji uzasadniała próbę podjęcia odpowiedniej analizy. W sytuacji bowiem nie zawsze pełnych i jednoznacznych unormowań dotyczących instytucji ułomnych osób prawnych (jak i rozmaitych podejść dogmatyki prawa do zagadnienia podmiotowości prawnej), poglądy doktryny wciąż odgrywają istotną rolę w postulowaniu ulepszenia obowiązujących regulacji prawnych. Przedmiotowa monografia uzyskała pozytywną recenzję wydawniczą, której Autorem był prof. dr hab. Hubert Izdebski. Stanowiła ona rozprawę habilitacyjną, którą przedstawiłam Radzie WPiA w Szczecinie.

Następna z powołanych monografii: *Stowarzyszenie zwykłe w polskim systemie prawnym*, Toruń 2014, wyd. Adam Marszałek (329 ss.) to pierwsza opublikowana monografia tego przedmiotu, co do którego dysponowano uprzednio jedynie rozproszonymi publikacjami.

Obejmowała ona zarówno warstwę teoretyczną, prawno-porównawczą i normatywną, jak i szerokie, na ile było to możliwe, badania praktyki, oraz postulaty *de lege ferenda* wraz z oceną dotychczasowych działań legislacyjnych odnoszących się do stowarzyszenia zwykłego. Dodatkowy walor tej monografii stanowiły własne badania przeprowadzone na wybranej reprezentatywnej próbie województw, z których wynikał zastanawiająco marginalny udział stowarzyszeń zwykłych w obrocie powszechnym (4-5 razy mniej niż stowarzyszeń rejestrowych), a także różna praktyka ustawowych organów nadzoru (starostów), w tym stosunkowo często błędna kwalifikacja stowarzyszeń zwykłych poprzez wpisywanie (bez podstawy prawnej) tych uproszczonych form partycypacji społecznej do ewidencji uczniowskich klubów sportowych. Badanie to objęło 2/5 obszaru i ludności naszego kraju, przy czym fakt, że nie istniała dotychczas żadna procedura urzędowa w zakresie ewidencji stowarzyszeń zwykłych zobligowało mnie do przeprowadzenia badań odrębnie dla każdego powiatu.

Celem, jaki postawiłam przed sobą w omawianej monografii, była chęć usystematyzowania zagadnień dotyczących problematyki stowarzyszeń zwykłych w polskim systemie prawnym. Dotychczasowa konstrukcja normatywna tej uproszczonej formy stowarzyszenia skłoniła mnie do szerszego zainteresowania się tym zagadnieniem, także w aspekcie prawnego upodmiotowienia, w postaci zdolności prawnej, stanowiącej cechę normatywną istotną z punktu widzenia określenia miejsca stowarzyszenia zwykłego wśród ułomnych osób prawnych. Z tej perspektywy komplementarna dla niniejszego studium była też wspomniana wyżej moja wcześniejsza monografia, w której postawiłam po raz pierwszy tezę, co do statusu prawnego stowarzyszenia zwykłego.

Istotnym elementem przeprowadzonej w tym przedmiocie analizy było również stawianie pytań o wykładnię i stosowanie przepisów ustawy – Prawo o stowarzyszeniach, jak i innych aktów normatywnych równie istotnych dla funkcjonowania uproszczonej formy stowarzyszenia oraz poszukiwanie rozwiązań, także *de lege ferenda*, w tej materii. Dotychczasowa regulacja omawianej ustawy nie uwzględniała bowiem praktyki działalności istniejących organizacji, zwłaszcza w zakresie stowarzyszeń zwykłych, a niektóre jej przepisy zdecydowanie tę działalność utrudniały. Mimo zatem, że w założeniu intencją ustawodawcy kształtującego instytucję stowarzyszenia zwykłego było maksymalne odformalizowanie zasad jego tworzenia i funkcjonowania, a ustawa – Prawo o stowarzyszeniach doprowadzić miała

do realizacji konstytucyjnie zagwarantowanej wolności zrzeszania się, to poszczególne jej przepisy pozostawały na tyle niekompatybilne, że formę tę paradoksalnie ograniczały, pozostając dalece niewystarczające w zakresie zabezpieczenia sprawnego funkcjonowania stowarzyszenia zwykłego. Tak zatem głębokie przeobrażenia całego systemu prawa (zwłaszcza nowelizacja Kodeksu cywilnego z 2003 r. oraz Kodeksu postępowania cywilnego z 2012 r.) wymagały jasnego określenia przepisów regulujących status prawny stowarzyszenia zwykłego, określonego w art. 40 ust. 1 PrStow.

Dlatego też za istotną w zakresie omawianej problematyki uważałam podjętą w monografii analizę prawnych warunków funkcjonowania stowarzyszeń zwykłych w Polsce w świetle proponowanych zmian legislacyjnych. Zarysowana tu problematyka zaprezentowana na tle postulatów *de lege ferenda* stanowiła podstawę zmian nowelizacyjnych w zakresie prawa stowarzyszeniowego podczas prac legislacyjnych nad zmianą ustawy – Prawo o stowarzyszeniach prowadzonych przez b. Kancelarię Prezydenta RP. Warto też podkreślić, że dokonana w monografii analiza i propozycja nowatorskich niekiedy rozwiązań okazały się bardzo przydatne w pracach legislacyjnych nad zagadnieniami dotyczącymi w szczególności wypracowania nowej konstrukcji jurystycznej stowarzyszenia zwykłego, jak również stanowiły istotne źródło informacji i argumentów dla praktyków oraz prawników uczestniczących w pracach nad nowelizowaną ustawą. Innymi słowy, **zawarte w monografii postulaty *de lege ferenda* wraz z dokonaną w tym zakresie oceną wywarły znaczny wpływ na rozwiązania prawne przyjęte w prezydenckim projekcie nowelizacji ustawy – Prawo o stowarzyszeniach.**

Na osobną uwagę zasługują również badania, które okazały się cenne, gdyż przełożyły się na konkretne rozwiązania prawne zaproponowane w projekcie, np. odejście od nadzoru prewencyjnego nad stowarzyszeniami; ułomna osobowość prawna stowarzyszeń zwykłych i wynikające z tego tytułu konsekwencje prawne: subsydiarna odpowiedzialność członków stowarzyszenia zwykłego; sformalizowany system ewidencji; konstytutywny wpis do ewidencji.

W rezultacie pozwolę sobie skonstatować, iż monografia *Stowarzyszenie zwykłe w polskim systemie prawnym*, **prezentująca moje poglądy w zakresie prawnych uwarunkowań i barier w działaniu stowarzyszeń zwykłych, stanowiła zarówno w**

pracach w b. Kancelarii Prezydenta RP, jak i w trakcie prac parlamentarnych nad ustawą, istotny głos w dyskusji merytorycznej dotyczącej zasad tworzenia i funkcjonowania stowarzyszeń zwykłych w polskich warunkach prawnych, a zwłaszcza w przedmiocie poszukiwania dobrych rozwiązań prawnych dla podejmowania działalności społecznej i obywatelskiej (opinia b. Kancelarii Prezydenta RP: http://marszalek.com.pl/internalfiles/Edyta%20Hadrowicz_Opinia_Henryk%20Wujec.pdf).

Przedmiotowa monografia uzyskała pozytywną recenzję wydawniczą, której Autorem był prof. dr hab. Hubert Izdebski

(http://marszalek.com.pl/internalfiles/Edyta%20Hadrowicz_Recenzja%20Profesora%20Huberta%20Izdebskiego.pdf).

Pragnę dodać, że monografia ta stanowiła rozprawę habilitacyjną, którą przedstawiłam Radzie WPiA w Katowicach.

Trzecia z powołanych monografii, która nosi tytuł: *Odpowiedzialność członków za zobowiązania stowarzyszenia zwykłego a podmiotowość prawna*, wyd. C.H. Beck, Warszawa 2019, przedstawiono szczegółowo w pkt 3 niniejszego autoreferatu.

W 2016 r. wyd. C.H. Beck wydało Komentarz mojego autorstwa: *Prawo o stowarzyszeniach. Komentarz* (s. 510 + XLI), który stanowi kompleksowe omówienie ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach (tekst jedn. Dz. U. z 2017 r. poz. 210). Była to pierwsza tak obszerna publikacja na rynku, która uwzględniała najnowsze zmiany nowelizacyjne dokonane ustawą z dnia 25 września 2015 r. o zmianie ustawy – Prawo o stowarzyszeniach oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 r. poz. 1923), która weszła w życie 20 maja 2016 r. Ponadto pragnę podkreślić, iż w Komentarzu omówiłam zagadnienia doniosłe dla praktycznego stosowania ustawy – Prawo o stowarzyszeniach, w tym zwłaszcza problemy interpretacyjne powstające podczas stosowania poszczególnych przepisów i instytucji prawa stowarzyszeniowego (z jednoczesnym zgłaszaniem w tym zakresie postulatów *de lege ferenda*). Celem Komentarza było wyczerpujące omówienie zagadnień zarówno od strony teoretycznej (przedstawiając najważniejsze poglądy doktryny), jak i praktycznej, poprzez uwzględnienie regulacji zawartych w innych ustawach, mających istotny wpływ na wykładnię komentowanych przepisów (Konstytucja RP, Kodeks cywilny, Kodeks postępowania cywilnego, Kodeks postępowania administracyjnego, ustawy – Prawo o

postępowaniu przed sądami administracyjnymi, ustawa o KRS, ustawy podatkowe, ustawa o wolontariacie i działalności pożytku publicznego). Poza tym wiele uwagi poświęciłam problemom interpretacyjnym powstającym podczas analizy poszczególnych przepisów i instytucji prawa stowarzyszeniowego.

Swoich badań naukowych nie ograniczam do materialnego prawa cywilnego i prawa stowarzyszeniowego. W innych publikacjach zajęłam się zagadnieniami związanymi m.in. z instytucją samorządu terytorialnego. W artykule *Reprezentacja powiatu – instytucja wymagająca zmian?* (E. Hadrowicz, *Reprezentacja powiatu – instytucja wymagająca zmian?* – Samorząd Terytorialny Nr 10/2010, s. 22–28) analizuję kwestię reprezentacji samorządu powiatu - a więc działania jednostek samorządu terytorialnego nie tylko przez swoje organy, lecz również przez pełnomocników ustanowionych oświadczeniem woli. Reprezentacja ta po pierwsze jest inaczej uregulowana niż w ustawach o samorządzie gminnym i ustawie o samorządzie województwa, oraz, po drugie, nie została właściwie doprecyzowana. Ponadto dotyczy ona – jak wskazuję – ważnego podziału pojęcia organu na ujęcie ustrojowe i funkcjonalne.

Trzy inne artykuły w tym zakresie poświęciłam m.in. konstrukcji jurystycznej samorządu terytorialnego, aspektom prawa miejscowego, oraz jednomandatowych okręgów wyborczych (E. Hadrowicz, *Konstrukcja instytucji samorządu terytorialnego w świetle uregulowań prawa polskiego*, *Zeszyty Naukowe SWPW* 2010, vol. 48, s. 207–231; E. Hadrowicz, *Stanowienie prawa miejscowego*, *Prawo Europejskie w Praktyce* Nr 1/ 2012, s. 40–43; E. Hadrowicz, *Jednomandatowe okręgi wyborcze, czyli elekcja gminnych władz samorządowych na nowych zasadach*, *Samorząd Terytorialny* Nr 10/2014, s. 51–59). W tym ostatnim opracowaniu stawiam pytania o to, czy nowe rozwiązania prawne są rzeczywiście metamorfozą dotychczasowych regulacji, stwarzającą szansę zbudowania autentycznych więzi pomiędzy lokalną elitą polityczną a członkami wspólnoty samorządowej, oraz czy w polskich warunkach ustrojowych zaproponowana w wyborach samorządowych ordynacja służy zapewnieniu miejsca w organach stanowiących dla reprezentantów lokalnych stowarzyszeń i przedstawicieli niezależnych.

W artykule *Co z karami pieniężnymi* poddałam analizie instytucję kar pieniężnych (E. Hadrowicz, *Co z karami pieniężnymi*, *Nowe Życie Gospodarcze* z dnia 13 lutego 2009 r.,

s. 24–25). Z kolei w artykule *Nowe zmiany w zakresie organizacji sektora finansów publicznych. Wybrane aspekty prawne* (Samorząd Terytorialny Nr 5/2011, s. 66–73), analizuję podstawowe założenia ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (tekst jedn. Dz. U. z 2017 r. poz. 2077 ze zm.), związane z likwidacją jednostek zaliczanych do gospodarki budżetowej, które dotychczas funkcjonowały w formie gospodarstw pomocniczych państwowych jednostek budżetowych i gospodarstw pomocniczych zakładów budżetowych. W opracowaniu tym stwierdzam, że ograniczenie obszarów działalności samorządowych zakładów budżetowych, a w szczególności nowatorskie rozwiązania prawne, takie jak przymiot osobowości prawnej instytucji gospodarki budżetowej, są zmianami mającymi za zadanie uzdrowienie finansów państwa i dostosowanie ich do standardów UE.

W opracowaniu *Prawa i obowiązki gminy we wspólnocie mieszkaniowej* (Samorząd Terytorialny Nr 10/2009, s. 40–47) poddaję analizie zakres praw i obowiązków gminy we wspólnocie mieszkaniowej. Polski ustawodawca przyjął model zorganizowanego współdziałania właścicieli lokali w spetryfikowanych strukturach organizacyjnych. Zarządzanie w większości wspólnot, na ogół powstałych w wyniku sprzedaży lokali w domach komunalnych, odbywa się przy udziale gminy. Podkreślam, że gmina jako właściciel musi współpracować za pośrednictwem swoich pełnomocników z właścicielami w rozwiązywaniu problemów pojawiających się we wspólnotach. Może więc ona posiadać większość lokali, lecz nie mieć decydującego głosu w sprawach wspólnoty. Dlatego istotne jest ustalenie przez nią właściwych stosunków z pozostałymi właścicielami.

Podstawowy obszar moich badań stanowi zagadnienie podmiotowości prawnej tzw. ułomnych osób prawnych. Problematyka jednostek organizacyjnych nie mających osobowości prawnej, w szczególności w prawie cywilnym, wykazuje duży stopień szczególowości i skomplikowania. Zagadnieniom, których wyczerpujące omówienie nie byłoby możliwe i zasadne w jednej monografii poświęcone zostały opracowania w postaci artykułów, opinii i glos. Przy czym warto podkreślić, że podmiotowością prawną zajmowałam się także w kontekście zagranicznych porządków prawnych. Problematyce ułomnych osób prawnych w świetle prawa obcego, zwłaszcza w odniesieniu do spółek osobowych i stowarzyszenia zwykłego, poświęcone są m.in. opracowania: E. Hadrowicz, *Ułomne osoby prawne w prawie niemieckim*, Prawo Europejskie w Praktyce Nr 3/2010, s. 103–110; E. Hadrowicz, *Ułomne osoby prawne w prawie angielskim*, Prawo Europejskie w

Praktyce Nr 4/2010, s. 85–90; E. Hadrowicz, *Stowarzyszenie zwykle jako ulomna osoba prawna w świetle regulacji polskiego systemu prawnego*, Prawo Europejskie w Praktyce Nr 5/2010, s. 95–103; E. Hadrowicz, *Prawne aspekty funkcjonowania stowarzyszeń zwykłych*, Prawo Europejskie w Praktyce Nr 10/2010, s. 101–107).

Odrębne opracowania poświęcone zostały zagadnieniom: instytucji Skarbu Państwa (E. Hadrowicz, *Instytucja Skarbu Państwa w świetle regulacji prawnych w Europie i w Polsce*, Prawo Europejskie w Praktyce Nr 9/2010, s. 99–107), reprezentacji spółki cywilnej (E. Hadrowicz, *Reprezentacja spółki cywilnej w świetle jej charakteru prawnego*, Prawo Europejskie w Praktyce Nr 2/ 2012, s. 89–93), a także tematyce jednostek organizacyjnych kościołów i związków wyznaniowych jako odrębnej kategorii osób prawnych (E. Hadrowicz, *Problematyka jednostek organizacyjnych kościołów i związków wyznaniowych jako odrębnej kategorii osób prawnych*, Prawo Europejskie w Praktyce Nr 2/2011, s. 97–102).

W dorobku naukowym mam również publikacje w opracowaniach zbiorowych poświęconych interesującym mnie obszarom tematycznym: przykładowo w przedmiocie koncesji na roboty budowlane jako formy partnerstwa publiczno-prywatnego (E. Hadrowicz, *Koncesja na roboty budowlane jako forma partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP) w świetle nowych regulacji prawnych*, [w:] *Rozważania nad problemami współczesnych społeczeństw demokratycznych*, wyd. Novum, Płock 2010, s. 119–136); w zakresie reprezentacji lokalnych jednostek samorządu terytorialnego (E. Hadrowicz, *Problemy reprezentacji lokalnych jednostek samorządowych w polskim systemie prawnym*, [w:] R. Kania (red.), *Samorząd gminny. Zagadnienia prawne i organizacyjne*, wyd. Novum, Płock 2012, s. 95–116); w aspekcie zagadnień poświęconych zmianom w szkolnictwie wyższym (E. Hadrowicz, *The new normative solutions in higher education. Trying differentiation*, [w:] Z. Kruszewski (red.), *Higher Education in Poland: Perspectives, Opportunities, New Ideas*, New York 2011, s. 1–12); w przedmiocie dotyczącym nadzoru nad działalnością samorządu terytorialnego (E. Hadrowicz, *Implikacje prawne wokół instytucji nadzoru nad działalnością samorządu terytorialnego – cz. I*, [w:] R. Kania (red.), *Samorząd Terytorialny. Doświadczenia i Perspektywy*, wyd. Novum, Płock 2016, s. 175–192; E. Hadrowicz, *Implikacje prawne wokół instytucji nadzoru nad działalnością samorządu terytorialnego – cz. II*, [w:] R. Kania (red.), *Samorząd Terytorialny. Doświadczenia i Perspektywy*, wyd. Novum, Płock 2016, s. 193–217); w zakresie dialogu społeczno-gospodarczego na tle krajów UE (E.

Hadrowicz, [w:] Opracowanie zbiorowe (Zespół Kancelarii Prawnej *Juris*), *Dialog społeczno-gospodarczy. Instytucje w krajach UE*, wyd. Akademia Liderów Fundacja dr Bogusława Federa, Grodzisk Mazowiecki 2017, s. 49), a także w przedmiocie dotyczącym statusu sołectwa w kontekście podmiotowości prawnej gminy (E. Hadrowicz, *Implikacje prawne wokół statusu sołectwa w kontekście podmiotowości prawnej gminy. Dylematy i wyzwania*, [w:] A. Gołębiowska, P. Zientarski (red.), *Sołectwo - Studium Prawnoustrojowe*, wyd. Kancelaria Senatu RP, Warszawa 2017, s. 47–69).

Ponadto opublikowałam recenzję książki prof. dr hab. A. Bosiackiego – *Od naturalizmu do etatyzmu. Doktryny samorządu terytorialnego Drugiej Rzeczypospolitej 1918 - 1939*, Samorząd Terytorialny Nr 3/2009, s. 84–87; występowałam też w roli recenzenta materiałów konferencyjnych oraz opracowań zbiorowych, np. Opracowanie (Zespół Kancelarii Prawnej *Juris*), *Dialog społeczno-gospodarczy. Instytucje w krajach UE*, wyd. Akademia Liderów Fundacja dr Bogusława Federa, Grodzisk Mazowiecki 2017.

Równoległe z prowadzeniem zajęć, opierając się na doświadczeniu zdobywanym w trakcie ich realizacji, przygotowywałam opracowania dydaktyczne przeznaczone przede wszystkim dla studentów SWPW w Płocku; część tych materiałów ukazała się w postaci książkowej. Łącznie jestem autorką opublikowanych sześciu pozycji dydaktycznych: *Prawo spółek. Wybrane aspekty prawne*, wyd. Novum, Płock 2010 (s. 152); *Prawo miejscowe. Normotwórstwo samorządu terytorialnego*, wyd. Novum, Płock 2011 (s. 114); *Prawo ochrony środowiska. Wybrane aspekty prawne*, wyd. Novum, Płock 2011 (s. 125); *Prawo cywilne. Zarys wykładu* wyd. Novum, Płock 2013 (s. 262); *Prawo zamówień publicznych. Zagadnienia podstawowe*, wyd. Novum, Płock 2014 (s. 142); *Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne gminy. Wybrane aspekty prawne*, wyd. Novum, Płock 2014 (s. 175). Aktualnie została przyjęta do publikacji książka *Prawo cywilne. Zarys wykładu. Część ogólna*, wyd. Novum, Płock 2019.

Do dorobku naukowego w szerszym znaczeniu mogę także zaliczyć opracowania mające na celu wzmocnienie statusu prawnego sołectwa. Przedmiotowe opracowania to pokłosie konferencji organizowanych przez Senat RP, które zainicjowały rozpoczęcie prac legislacyjnych w tym zakresie. W opracowaniu *Implikacje prawne wokół statusu sołectwa w kontekście podmiotowości prawnej gminy. Dylematy i wyzwania*, [w:] A. Gołębiowska, P.

Zientarski (red.), *Sołectwo - Studium Prawnoustrojowe*, Warszawa 2017, wyd. Kancelaria Senatu, s. 47-69 – przedstawiłam postulaty *de lege ferenda* w zakresie wzmocnienia statusu prawnego sołectwa, które obecnie jawi się jako struktura pozbawiona tylko formalnie (a mianowicie poprzez brak wyraźnego przyznania zdolności prawnej przez ustawodawcę) cech samodzielności podmiotu prawa. O tym, że istnieje potrzeba zmian, przekonuje – w mojej ocenie – archaiczny stan przedmiotowej regulacji w wielu kwestiach daleki od doskonałości, który przy koncepcji utrzymania dotychczasowego *status quo* sołectwa, rozumianego jedynie jako część składowa gminy, nie prowadzi do rozwiązania żadnego z licznych problemów wskazanych w tym opracowaniu (E. Hadrowicz, *Jaki status prawny sołectwa*, Gazeta Sołecka Nr 2 (314)/2019, s. 4–5).

Od 2015 r., tj. po wejściu w życie nowelizacji przepisów ustawy – Prawo o stowarzyszeniach, koncentruję się przede wszystkim na prawie stowarzyszeniowym, zwłaszcza w zakresie konstrukcji jurydycznej stowarzyszenia zwykłego i stowarzyszenia rejestrowego, zgłaszając postulaty *de lege lata* i *de lege ferenda*. Przedmiotowe opracowania stanowiły pierwszy głos w dyskusji w zakresie wprowadzonych po 20 maja 2016 r. rozwiązań do ustawy – Prawo o stowarzyszeniach. Nie były one dotąd analizowane w literaturze przedmiotu, ani rozpatrywane przez pryzmat zmian ustawodawczych dokonanych ustawą nowelizacyjną, obejmujących nie tylko efekt finalny w postaci obowiązujących przepisów prawa, ale przede wszystkim odwołujących się do etapu legislacji wspólnie z towarzyszącymi mu opiniami, uzasadnieniami projektów ustaw oraz przebiegiem posiedzeń komisji sejmowych, odpowiedzialnych za treść ostatecznej regulacji Prawa stowarzyszeniowego. Szczególne miejsce zajmują w tym obszarze obszernie opracowania poświęcone nowej konstrukcji jurydycznej stowarzyszenia zwykłego.

W dwu z nich – w artykułach *Nowa konstrukcja stowarzyszenia zwykłego w świetle zmian legislacyjnych. Próba dyferencjacji – cz. I* (Monitor Prawniczy Nr 18/2016, s. 971–980) i *Nowa konstrukcja stowarzyszenia zwykłego w świetle zmian legislacyjnych. Próba dyferencjacji – cz. II*. (Monitor Prawniczy Nr 20/2016, s. 1030–1037), dokonuję analizy przesłanek, które przemawiały za wprowadzeniem do ustawy – Prawo o stowarzyszeniach regulacji uznającej stowarzyszenie zwykłe za tzw. ulomną osobę prawną oraz wskazuję najważniejsze konsekwencje prawne wynikające stąd dla tej uproszczonej formy stowarzyszenia.

W opracowaniu *Szczególne zasady reprezentacji stowarzyszenia w zakresie umów oraz sporów między stowarzyszeniem a członkiem zarządu (art. 11 ust. 4 PrStow)* (Monitor Prawniczy Nr 8/2017, s. 416–426), omówiłam zmianę nowelizacyjną o dużej doniosłości praktycznej, jaką są aktualnie nowe regulacje w zakresie tzw. reprezentacji szczególnej w umowach (np. w kwestii zatrudniania członków zarządu) i w sporach stowarzyszenia z członkiem zarządu. Dotychczasowe przepisy prawa stowarzyszeniowego nie normowały w żaden sposób zasad, według których dokonywane były czynności pomiędzy członkiem zarządu a stowarzyszeniem. W rezultacie czynności te dokonywane były w większości przypadków wg zasad ogólnych, co w praktyce oznaczało, że umowy z jednym członkiem zarządu podpisywał inny członek zarządu zgodnie z zasadami reprezentacji określonymi w statucie stowarzyszenia. W opracowaniu tym zaprezentowano więc możliwe warianty rozwiązań w sytuacji powołania członka organu kontroli wewnętrznej lub pełnomocnika stowarzyszenia w przypadkach wskazanych w dyspozycji art. 11 ust. 4 PrStow, a także wskazano na praktyczne aspekty dokonanych w tym zakresie wyborów. Poza tym wyraziłam pogląd, iż wprowadzając do obrotu normatywnego tak ważny instrument w zakresie regulacji stosunków prawnych między stowarzyszeniem a członkiem zarządu, polski ustawodawca powinien jednak pokusić się o bardziej przejrzyste, dopracowane i nowatorskie rozwiązanie, a nie schematycznie powielać kontrowersyjne instrumenty prawa handlowego.

W artykule, *Odpowiedzialność członków stowarzyszeń zwykłych za zobowiązania względem osób trzecich* (<https://api.ngo.pl/media/get/33183>) poddałam analizie zagadnienie dotyczące subsydiarnej odpowiedzialności członków stowarzyszenia zwykłego.

Z kolei opracowanie *Przekształcenie stowarzyszenia zwykłego w stowarzyszenie według znowelizowanej ustawy – Prawo o stowarzyszeniach* (Monitor Prawniczy Nr 15/2017, s. 809–819) poświęcone zostało problematyce przekształcenia. Przedmiotowe regulacje z dniem 1 stycznia 2017 r. weszły w życie jako ostatnie już przepisy znowelizowanej w 2015 r. prawa o stowarzyszeniach. W aktualnym stanie prawnym regulacje zawarte w Rozdziale VI ustawy wprowadzają możliwość przekształcania się stowarzyszeń zwykłych w stowarzyszenia rejestrowe. Rozwiązania te różnią się w zasadniczy sposób od poprzedniego stanu prawnego z uwagi na fakt, że dotychczas prawo stowarzyszeniowe nie przewidywało instytucji przekształcania się form partycypacji społecznej. Istotne w tym zakresie jest to, że

proces przekształcania się uproszczonej formy stowarzyszenia obejmuje zmianę formuły prawnej stowarzyszenia zwykłego poprzez jego wykreślenie z ewidencji i kontynuację prowadzonej dotychczas działalności w nowej postaci, tzn. stowarzyszenia z osobowością prawną, przy jednoczesnym zachowaniu tożsamości podmiotowej (to samo, ale nie takie samo stowarzyszenie). Artykuł mój przedstawia prawne aspekty wprowadzenia instytucji przekształcenia, a także kontrowersje wokół tej instytucji, jakie powstały w czasie prac legislacyjnych nad ustawą nowelizującą, zwłaszcza co do tzw. „wzmoczonej” ochrony wierzycieli.

W artykule *Odpowiedzialność członków zarządu w stowarzyszeniu rejestrowym. Postulaty de lege ferenda* (Monitor Prawniczy Nr 5/2018, s. 252–260) poddałam analizie problematykę odpowiedzialności członków zarządu stowarzyszeń, która to materia nie była dotychczas przedmiotem większego zainteresowania doktryny. Wskazywałam w tym zakresie, iż w ustawie – Prawo o stowarzyszeniach ustawodawca nie przewidział *expressis verbis* odpowiedzialności członków zarządu, która odpowiadałaby regulacji art. 299 § 2 KSH lub art. 58 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze (tekst jedn. Dz. U. z 2018 r. poz. 1285). Przedmiotowa problematyka wiąże się w znacznej mierze z ochroną interesów osób trzecich (wierzycieli), co nie oznacza jednak, że pole zainteresowania w tym zakresie ma być ograniczone jedynie do sfery statutowej. Wprost przeciwnie, wprowadzane instrumenty prawne o tak doniosłym znaczeniu, jak kwestia odpowiedzialności członków zarządu, powinny zmierzać w kierunku wykładni zachowującej „czystość konstrukcyjną” osób prawnych, a także zmierzać do ujednolicenia obowiązujących już w tym zakresie regulacji. Wychodząc z tego założenia podnosiłam, że jedynym realnym sposobem „uzdrowienia” takiego stanu rzeczy jest pilna nowelizacja, tak aby wykluczyć nadinterpretację norm prawnych, które w aktualnym stanie prawnym nie znajdują normatywnego uzasadnienia. Podobnie też praktyka obrotu powszechnego wskazuje wyraźnie, że obecny stan prawny tej materii jest wysoce niezadowolający. W rezultacie uznałam, że naczelne zasady odpowiedzialności członków zarządu osób prawnych, wyrażone na gruncie innych *leges speciales*, pozostają (przynajmniej jak dotychczas) mało praktyczne wobec archaicznych rozwiązań utrzymywanych w ustawie – Prawo o stowarzyszeniach mimo jej nowelizacji w 2015 r. Z tych też względów przedmiotowe opracowanie stanowiło próbę poprawy jakości prawa stanowionego w tym zakresie.

Krytyczna ocena skutków nowej redakcji art.116a § 3–5 OrdPU stanowi przedmiot obszernego opracowania *Odpowiedzialność osób trzecich za zobowiązania podatkowe stowarzyszenia zwykłego w świetle znowelizowanego mocą ustawy z 25.9.2015 r. o zmianie ustawy – Prawo o stowarzyszeniach oraz niektórych innych ustaw przepisu art. 116a Ordynacji podatkowej* (Monitor Podatkowy Nr 5/2018, s. 18–26). Stawiam tu tezę, że aspekt odpowiedzialności stowarzyszenia zwykłego za zobowiązania majątkowe względem osób trzecich powinien być rozpatrywany również w powiązaniu ze znowelizowanym art. 116a ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r. poz. 800 ze zm.). Tymczasem niewątpliwie wysoce nowatorska obecna redakcja art.116a § 3–5 OrdPU nie jest jednak dostosowana do specyfiki odpowiedzialności stowarzyszenia zwykłego jako ułomnej osoby prawnej. Jej konstrukcja odbiega w sposób zasadniczy uregulowanej dotychczas odpowiedzialności za zaległości podatkowe modelowych przykładów ułomnych osób prawnych, o których stanowi art. 115 OrdPU, co uzasadniało potrzebę zajęcia w tym zakresie stanowiska. Natomiast w opracowaniu *Odpowiedzialność członków zarządu za zobowiązania podatkowe stowarzyszenia zwykłego w świetle znowelizowanego art. 116a Ordynacji Podatkowej* (Monitor Podatkowy 12/2018, s. 23–27, s. 25–26) podważam zasadność wprowadzenia do przepisów Ordynacji Podatkowej regulacji dotyczącej odpowiedzialności członków zarządu stowarzyszenia zwykłego (art. 116a § 3 OrdPU), która może budzić wątpliwości, zwłaszcza że trudno oprzeć się wrażeniu, że tego rodzaju rozwiązanie kreuje aktualnie jedną z bardziej ryzykownych form współpracy pomiędzy osobami fizycznymi. Tymczasem nowy przepis to nie tylko nowa treść normatywna, ale także nowy kontekst interpretacyjny dla innych, niezmiennych przepisów. Może być zatem tak, że zmiana przepisu „rozwiązuje” jeden problem, a z drugiej strony paradoksalnie generuje kolejne, których projektodawca nie przewidział. Trudno w rezultacie zrozumieć intencję ustawodawcy, który wprowadzając dodatkowo na gruncie OrdPU nowatorskie rozwiązanie obciążające odpowiedzialnością za zobowiązania podatkowe członków zarządu stowarzyszenia zwykłego, spowodował zarazem poważny wyłom w konstrukcji ułomnej osoby prawnej. Jest to oczywiste zwłaszcza wobec regulacji art. 116a § 4 OrdPU, tj. subsydiarnej odpowiedzialności członków stowarzyszenia zwykłego, która wydaje się znacznie lepiej odpowiadać konstrukcji jednostek organizacyjnych nie mających osobowości prawnej, a którym ustawa przyznaje zdolność prawną – w zakresie ich odpowiedzialności za zobowiązania.

W glosie: *Zdolność sądowa stowarzyszenia zwykłego w postępowaniu cywilnym – glosa* (Monitor Prawniczy Nr 9/2016, s. 490–494), wskazuję, że o ile przejrzystość w zakresie ujęcia w art. 64 KPC wszystkich kategorii podmiotów prawa nie rodzi wątpliwości, o tyle w odniesieniu do pozostałych uczestników obrotu prawnego, jak np. stowarzyszenie zwykłe, wymaga zdecydowanej interwencji ustawodawcy. W rezultacie przyjmuję, że stanowiska SN nie można do końca zaakceptować. Wydaje się bowiem, że podstawową jego przyczyną jest założenie, że stowarzyszenie zwykłe nie jest ułomną osobą prawną, a także nie legitymuje się statusem organizacji pozarządowej, co przekłada się również na brak zdolności sądowej. Pozwoliłam sobie zatem zaryzykować stwierdzenie, że swoiste rozczarowanie tą strukturą organizacyjną, tak ze strony dogmatyki, jak i orzecznictwa, na dzień dzisiejszy można uznać za niepozbowione podstaw. Zwłaszcza, że – jak pokazują obecne doświadczenia -w praktyce (pomimo prezentowanego w glosowanym postanowieniu jednoznacznego stanowiska) nie ustały spory, komu przyznano, a komu nie przyznano zdolności prawnej, a w konsekwencji także zdolności sądowej, której skuteczne wyłączenie uwidacznia ostatnio nowa redakcja art. 64 § 1¹ KPC. Mając na względzie powyższe, uznałam, że efektywnym *remedium* na ten problem powinna być zdecydowana interwencja ustawodawcy. Zważywszy jednak na zakończone obecnie prace legislacyjne nad zmianą prawa stowarzyszeniowego, wydaje się, że sporne zagadnienia, w podnoszonych w tym zakresie aspektach, będą należały do zadawnionych.

Kwestie żądania przez członka stowarzyszenia ustalenia nieistnienia uchwały jego organu nie dotyczącej stosunku członkostwa, poddałam analizie w glosie: *Żądanie przez członka stowarzyszenia ustalenia nieistnienia uchwały organu stowarzyszenia nie dotyczącej jego stosunku członkostwa – glosa* (Monitor Prawniczy Nr 1/2017, s. 47–56). Prezentuję tu stanowisko, iż nie wydaje się możliwy do zaakceptowania pogląd SN, który uznał, że uchwała stowarzyszenia nie może być zaskarżona powództwem w trybie art. 189 KPC, gdyż ustawodawca przyznał kompetencje w tym przedmiocie tylko organom nadzorującym stowarzyszenia lub prokuratorowi (art. 29 ust. 1 pkt 2 PrStow). W rezultacie uznałam, że niema wystarczających podstaw prawnych do wykluczenia *a limine* stosowania art. 189 KPC, a to z uwagi na fakt, że strona powodowa, legitymująca się statusem członka stowarzyszenia, w ocenie SN, nie wykazała interesu prawnego. Również w ogólności nie jest przekonujący pogląd, że interes prawny w rozumieniu art. 189 KPC przysługuje członkowi stowarzyszenia wyłączenie domagającemu się ochrony swoich praw wynikających z nawiązanego stosunku

członkostwa. Nie obejmuje on natomiast zaskarżania uchwał władz (organów) stowarzyszenia, dotyczących jego pozostałych praw i obowiązków. Należało bowiem mieć na uwadze, że zaskarżona uchwała została podjęta przez osoby niebędące członkami stowarzyszenia. Przedmiotowa uchwała nie wyrażała więc woli członków, ale dowolnej grupy osób postronnych, a w konsekwencji nie była wyrazem woli właściwego organu (władzy) stowarzyszenia. Skoro chodzi o czynność, która jako uchwała organów (władz) stowarzyszenia nie istnieje, to nie wymaga ona uchylecia przez sąd. Z żądaniem deklaratywnego stwierdzenia, że taka uchwała nie istnieje, może zatem wystąpić każda osoba, która ma w tym interes prawny (art. 189 KPC) – nawet niekoniecznie legitymująca się statusem członka. Z drugiej strony ten interes prawny może powstać, gdyż uchwała będzie dotyczyła jego praw lub obowiązków, o ile będzie wykonywana przez stowarzyszenie. Ponadto należy zauważyć, że zarysowane tu zagadnienie prawne wymagało także uwzględnienia przepisów o wadach oświadczenia woli, które mogą również przesądzać, iż kwestionowana uchwała stowarzyszenia powzięta została wbrew przepisom prawa. Nie zgadzając się zatem z SN, który swoje stanowisko uzasadnia m.in. względami bezpieczeństwa obrotu, a więc obawą, że zaskarżenie uchwały na podstawie art. 189 KPC nie podlega żadnym ograniczeniom czasowym, co mogłoby podważyć całą wieloletnią działalność stowarzyszenia – stwierdzić należy, że obawy te są bezpodstawne. Przepisy ustawy – Prawo o stowarzyszeniach, jako *lex specialis* nie wyłączają w myśl zasady *lex specialis derogat legi generali* stosowania innych ogólnych przepisów prawa. Dlatego też uznać trzeba, że termin przewidziany w art. 88 § 2 KC do uchylecia się od skutków prawnych oświadczenia woli, złożonego pod wpływem błędu lub groźby, znajduje zastosowanie w odniesieniu do unieważnienia uchwały członków. Podobnie należy przyjąć, że choć wniesienie powództwa ustalającego nieistnienie uchwały nie jest ograniczone żadnym terminem, to w odnośnym postępowaniu trzeba przez analogię stosować zasady obowiązujące przy uchwale bezwzględnie nieważnej. W rezultacie wykładnia odmienna sprowadza do absurdu konstrukcję zaskarżania uchwał organów (władz) stowarzyszenia, ponieważ osoby najbardziej dotknięte skutkami uchwał nie mogłyby jej skarżyć, natomiast inne podmioty nielegitymujące się statusem członka (np. organ nadzorujący lub prokurator na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 PrStow lub „każdy” w trybie art. 189 KPC) w ocenie SN taką możliwość posiadają. Tak więc należy podnieść, że wywód SN (*notabene* starannie uzasadniony) opiera się na falsyfikacji błędnie sformułowanej tezy, że interes prawny członków stowarzyszenia występuje tylko w sytuacji, gdy konkretny akt, czynność, a tu uchwała, dotyczy wprost skonkretyzowanych dla

członka praw lub obowiązków. Ponadto teza, że podmioty wymienione w art. 29 ust. 1 pkt 2 PrStow, są *par excellence* jedynymi posiadającymi taką legitymację jest arbitralna. Podstawową przesłanką przedmiotowego zagadnienia nie jest zatem tylko sama rozbieżność w orzecznictwie, zwłaszcza wynikająca z odmiennego stosowania prawa, ale rozbieżność, która wynika z przyjęcia przez SN odmiennej wykładni konkretnych przepisów. Statut to przecież umowa wielostronna, do której przystępuje członek przez akcesję, zaś uchwała, która zapada w jej realizacji, może paradoksalnie wpływać na treść jego obowiązków i praw. Jednocześnie art. 65 KC, który ustanawia zasady wykładni oświadczeń woli, pozwala przyjąć, że celem wykładni jest zrozumienie rzeczywistej treści woli danej osoby, zmierzającej do wywołania skutków prawnych, aniżeli opieranie się na dosłownym jej brzmieniu. Przepisy PrStow nie zawierają kompleksowej regulacji dotyczącej wadliwości uchwał zgromadzeń członków stowarzyszenia i w związku z tym możliwość stosowania przepisów KC, a w szczególności art. 58, 60, 65, art. 82–88 KC w zw. z art. 189 KPC, nie została wykluczona *expressis verbis* na mocy przedmiotowej ustawy. Implikuje to, że ww. przepisy mogą być stosowane jako materialnoprawna podstawa stwierdzenia nieistnienia takich uchwał w trybie art. 189 KPC. W konkluzji uznałam, iż głosowana uchwała SN może wywrzeć niekorzystny wpływ na działania podejmowane zarówno przez organy nadzorujące, jak i przez sądy rejestrowe, które nie będą chciały dokonywać oceny przedkładanych im uchwał pod kątem ewentualnego nieistnienia (nieważności), nawet w sytuacji powzięcia uzasadnionych wątpliwości w tym względzie. Stanu takiego nie sposób uznać za zadowalający, gdyż skazuje on członków stowarzyszenia zarejestrowanego na permanentną niepewność i niejedolite rozwiązania wypracowywane przez sądy *a casu ad casum*. Powstaje pytanie, dlaczego racjonalny ustawodawca odpowiednie regulacje wprowadził *expressis verbis* w odniesieniu do innych jednostek o charakterze korporacyjnym, pozbawiając jednocześnie stowarzyszenia takiego uprawnienia. Wszakże polski system prawny powinien realizować także zasadę wynikającą z art. 45 Konstytucji RP, która prawo do sądu przyznaje każdemu (*J. Gudowski, M. Machowski* (red.), Biuletyn Izby Cywilnej SN, Nr 6/2017, s. 50-51).

Istotną część mojego dorobku naukowego stanowią prace poświęcone prawu handlowemu. W głosie *Charakter prawny odpowiedzialności członków zarządu za zobowiązania spółki z o.o. na podstawie art. 299 KSH* (Monitor Prawniczy Nr 10/2018, s. 554–559) wskazywałam, że choć istotne znaczenie dla oceny charakteru odpowiedzialności członków zarządu spółki z o.o. z art. 299 KSH ma głosowane orzeczenie, w którym SN uznał,

iz członkowie zarządu odpowiadają subsydiarnie, ale tylko w ujęciu potocznym, to z drugiej strony to kategoryczne rozstrzygnięcie, wciąż nie ułatwia doktrynie zajęcia jednoznacznego stanowiska. przedstawicieli doktryny. W rezultacie problem interpretacyjny, jaki zaistniał na gruncie wykładni przepisów cytowanych w glosowanym wyroku, sprowadza się paradoksalnie do braku odpowiednich regulacji, dając zarazem asumpt do stwierdzenia, że pomimo utrwalonej linii orzecniczej trudno uznać przedmiotową kwestię za ostatecznie rozstrzygniętą w polskim porządku prawnym. Glosowane orzeczenie, wskazuje bowiem na złożoność i niejednorodność problematyki odpowiedzialności członków zarządu spółki z o.o. wobec jej wierzycieli, realizowanej przy wykorzystaniu koncepcji odpowiedzialności odszkodowawczej. Dlatego też zgłosiłam postulat *de lege ferenda* uregulowania przedmiotowych kwestii *expressis verbis*. Nowy przepis powinien, w mojej ocenie, stanowić uzupełnienie art. 299 KSH lub art. 21 ust. 3 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r. poz. 498), przy jednoczesnym uwzględnieniu różnych podstaw i przesłanek ochrony interesów wierzycieli, a także właściwym rozgraniczeniu podmiotów odpowiedzialnych (odpowiedzialność osobista wspólników za wywołanie stanu niewypłacalności oraz odpowiedzialność osobista członków zarządu za spóźnione zgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości). Proponowane rozwiązanie znacznie zwiększy ochronę interesów wierzycieli spółki z o.o., szczególnie w przypadku, gdy wspólnik uzyskał korzyść majątkową w okresie, w którym wystąpił stan zagrożenia niewypłacalnością spółki, podczas gdy wspólnik wiedział o takim stanie lub przy dochowaniu należytej staranności powinien był wiedzieć, a mimo to korzysta kosztem wierzycieli na niezgłoszeniu spółki do upadłości.

Od 2016 r. skupiałam się w szczególności na przygotowaniu dysertacji habilitacyjnej, która została wydana w kwietniu 2019 r. przez wyd. C.H. Beck.

6. Autorefleksja dotycząca własnego dorobku naukowego

Badania naukowe podjęte przeze mnie po uzyskaniu stopnia naukowego doktora odnoszą się do szerokiego zakresu zagadnień prawa prywatnego, a także częściowo prawa publicznego. Świadczyć one mogą o szerokim spektrum zainteresowań naukowych i otwartości w poszukiwaniu tematyki badawczej. Jednocześnie różnorodność tematów

dowodzi umiejętności dostrzegania wspólnych pytań w określonych sferach innych – obok prawa cywilnego – dziedzin prawa.

7. Współorganizowanie oraz udział w konferencjach, zespołach eksperckich a także prowadzenie szkoleń

Przedstawiony powyżej dorobek naukowy powstał w istotnej mierze w związku z pracami legislacyjnymi w których uczestniczyłam, a także stanowi pokłosie moich wystąpień konferencyjnych i szkoleniowych, wyartykułowanych przykładowo poniżej.

SWPW w Płocku, dnia 19 stycznia 2011r.

Międzynarodowa Sesja Naukowa nt. *„Dostęp do informacji publicznej - wymiar praktyczny w jednostkach samorządu terytorialnego”* – wystąpienie konferencyjne.

SWPW w Płocku, dnia 6 maja 2011 r.

Konferencja naukowa nt. *„Europejskie prawo administracyjne w praktyce polskiej”*, Koło naukowe *„Ius Publica”* – współorganizowanie, wystąpienie konferencyjne.

SWPW w Płocku, dnia 27 lutego 2013 r.

Konferencja naukowa nt. *„Młodzieżowe rady miast i gmin – organizacja i działanie”*, Koło naukowe *„Ius Publica”* – współorganizowanie, wystąpienie konferencyjne.

Kancelaria Prezydenta RP, dnia 12 lutego 2014 r.

Posiedzenie Zespołu ds. Rozwiązań Finansowych i Prawnych w zakresie Działalności Społecznej i Obywatelskiej – prezentacja moich badań naukowych w zakresie tworzenia i funkcjonowania stowarzyszeń zwykłych w polskich warunkach prawnych (temat referatu *„Prezentacja badań dotyczących tworzenia i funkcjonowania stowarzyszeń zwykłych”*).

SWPW w Płocku, dnia 12 stycznia 2016 r.

Konferencja naukowa nt. *„(Nie) równi w zatrudnieniu”*, Koło naukowe *„Ius Publica”* – współorganizowanie, wystąpienie konferencyjne.

SWPW w Płocku, dnia 1 czerwca 2016 r.

Konferencja nt. „*Funkcjonowanie stowarzyszeń i stowarzyszeń zwykłych w świetle zmian legislacyjnych. Dylematy i wyzwania*” – współorganizowanie, wystąpienie konferencyjne.

Senat RP, dnia 14 czerwca 2016 r.

Konferencja nt. „*Fundusz sołecki – i co jeszcze dla aktywizacji lokalnej*”, Senat RP – wytyczenie konferencyjne, które zainicjowało prace legislacyjne w zakresie wzmocnienia statusu prawnego sołectwa.

Senat RP, dnia 31 stycznia 2017 r.

Konferencja nt. „*Kierunki zmian statusu prawnego sołectwa*”, Senat RP – wytyczenie konferencyjne, podczas którego przedstawiłam propozycje zmian legislacyjnych w przedmiocie dotyczącym zmian statusu prawnego sołectwa.

Senat RP, dnia 19 czerwca 2017 r.

Konferencja nt. „*Aktywne sołectwa – obywatelskie społeczeństwo*”, Senat RP – wytyczenie konferencyjne, stanowiące podsumowanie dotychczasowych prac w zakresie wzmocnienia statusu prawnego sołectwa.

Wojewódzki Urząd Pracy w Płocku, Centrum ds. Organizacji Pozarządowych Urzędu Miasta Płocka, dnia 29 lutego 2016 r.

Prowadzenie szkolenia nt. „*Zmiany legislacyjne w zakresie ustawy - Prawo o stowarzyszeniach*” zorganizowanego przez Filię Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Płocku i Centrum ds. Organizacji Pozarządowych Urzędu Miasta Płocka.

Łódź, Uniwersytet Łódzki, dnia 12-14 października 2018 r. - ELSA Poland

Prowadzenie szkolenia nt. „*Prawo o stowarzyszeniach*” - Ogólnopolskie Szkolenia Jesienne ELSA Poland.

Warszawa, Politechnika Warszawska, dnia 13-15 grudnia 2018 r. - ESN Polska i ELSA Poland

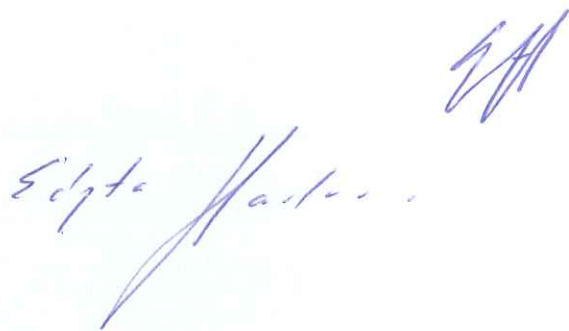
Prowadzenie szkolenia nt. *Prawne aspekty w zakresie tworzenia i funkcjonowania form stowarzyszeniowych w Polsce* – Ogólnopolski Zjazd Szkoleniowy ESN Polska i ELSA Poland.

Wielokrotnie też wchodziłam w skład komitetów naukowych i organizacyjnych konferencji oraz sympozjów naukowych o zasięgu krajowym, których szczegółowy opis zawiera załącznik nr 4.

8. Podsumowanie

W okresie po uzyskaniu stopnia doktora nauk prawnych w zakresie prawa jestem autorką: 3 monografii, 1 komentarza, 6 opracowań książkowych, 7 studiów zawartych w opracowaniach zbiorowych, licznych artykułów, rozpraw, opinii, ekspertyz, glos, oraz recenzji publikowanych na łamach wiodących wydawnictw i periodyków naukowych, a także sporządzanych w szczególności dla b. Kancelarii Prezydenta RP, Sejmu i Senatu RP oraz OFOP.

W mojej ocenie, posiadany przeze mnie dorobek naukowy, badawczy, dydaktyczny oraz legislacyjny uprawniają do stwierdzenia, że mój wniosek o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego oraz nadanie mi stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk prawnych w dyscyplinie prawo jest zasadny.

Edyta Katarzyna